

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2013

Hana Nedvědová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Hana Nedvědová

Operace Rainbow Warrior: akt státního terorismu?

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Hana Nedvědová**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Matějka**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

NEDVĚDOVÁ, Hana. *Operace Rainbow Warrior: akt státního terorismu?*. Praha, 2013. 31 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Matějka.

Abstrakt

Bakalářská práce „Rainbow Warrior: akt státního terorismu?“ se zabývá incidentem z roku 1985, kdy byla potopena vlajková loď mezinárodní mírové organizace Greenpeace u břehů Nového Zélandu. Operace byla provedena agenty francouzské státní sužby na příkaz prezidenta Françoise Mitteranda. Zkoumána je otázka, zda je operace aktem státního terorismu. V první kapitole je představen koncept terorismu a jeho typologie. V další kapitole jsou uvedeny přístupy k fenoménu státního terorismu. Přístup, který jej zavrhuje i ten, který ho ospravedlňuje. Ve třetí kapitole jsou analyzovány rozdílné pohledy na provedenou operaci ze strany Francie a Nového Zélandu. Práce v neposlední řadě zkoumá vliv operace Rainbow Warrior na vzájemné vztahy obou zemí.

Abstract

This thesis „Rainbow Warrior Affair: act of state terrorism?“ studies an incident that happened in New Zealand, in 1985. The flagship vessel of international peace organization, Greenpeace, was sabotaged and scuttled. The operation was executed by French secret services and ordered by President François Mitterand. This thesis aims to determine if the operation was an example of state terrorism. The first chapter deals with the concept of terrorism and its typology. The second chapter reviews the 2 opposing schools of thought on whether or not state terrorism actually exists. The third chapter analyses the different reactions to the incident by New Zealand and France. The final chapter deals with how Operation Rainbow Warrior influenced relations between France and New Zealand.

Klíčová slova

terorismus, státní terorismus, Rainbow Warrior, nukleární testy Francie, Nový Zéland, mezinárodní vztahy Francie Nový Zéland

Keywords

terrorism, state terrorism, Rainbow Warrior, nuclear tests and France, New Zealand, international relations France New Zealand

Rozsah práce: 61 515 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. června 2013

Hana Nedvěďová

**Institut mezinárodních studií
Projekt bakalářské práce**

Jméno:

Hana Nedvědová

E-mail:

hana.nedvedova8@gmail.com

Semestr:

letní

Akademický rok:

2012/2013

Název práce:

Operace Rainbow Warrior: akt státního terorismu?

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

letní 2013

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Marek Pečenka

Vedoucí práce (není povinné):

PhDr. Ondřej Matějka

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

V posledních letech (od 9. září 2001 po teroristických útocích v USA) je problematika terorismu oblíbeným a hojně diskutovaným tématem. V mé práci bych se chtěla věnovat tomuto fenoménu z trochu nestandardního úhlu pohledu, a to studiem státního terorismu na příkladu Francie. Potopení lodi Rainbow Warrior je dle mého mínění velmi zajímavým příkladem státního terorismu a chtěla bych pochopit souvislosti s tím spojené, zejména v oblasti mezinárodních vztahů Nového Zélandu a Francie.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Ve své bakalářské práci se pokusím zodpovědět otázku, zda operace naplňuje znaky státního terorismu, jak byla vnímána Francií a Novým Zélandem a jaké dopady měla na mezinárodní vztahy obou zemí nejen bezprostředně po incidentu, ale až do devadesátých let 20. století.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Terorismus a jeho koncept je velmi zajímavé a kontroverzní téma. S pojmem státního terorismu se setkáváme zpravidla jako s terorismem státního aparátu provozovaným vůči svým občanům. Potopení vlajkové lodi mírového hnutí Greenpeace agenty francouzské tajné služby je možným příkladem terorismu podporovaného nebo vykonávaného státem mimo jeho území. Případ potopení lodi na příkaz legitimních zástupců Francie byl v roce 1985 velmi sledovanou kauzou. Úspěšné pátrání detektivů z Nového Zélandu, kde byla loď potopena, prokázalo odpovědnost Francie za čin, při kterém byl usmrčen jeden z členů posádky. Francie popírala odpovědnost za akt, který Nový Zéland nazýval státním terorismem. Vinu spolu se zaplacením odškodného přiznala až ve světle nezvratných důkazů. To, jakým způsobem se Francie domáhala propuštění zadržených agentů, způsobilo problémy ve vzájemných vztazích Nového Zélandu a Francie.

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

V první kapitole je teoreticky vymezen koncept terorismu, tedy jeho definice a typologie. V práci jsou představeni hlavní teoretici jako jsou Walter Laquer, Martin Gus, Igor Primoratz, Emil Soulemainov, Miroslav Mareš a jejich výklady pojmu terorismus. Státní terorismus je předmětem druhé kapitoly, která je rozdělena na dvě části podle přístupu autorů ke státnímu terorismu. První škola reprezentuje autory odmítající koncept státního terorismu. Druhá škola reprezentuje autory, kteří koncept státního terorismu přijímají a dále zkoumají.

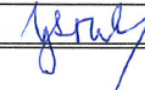
Třetí kapitola pojednává o samotné operaci Rainbow Warrior a je rozdělena na tři části.

V první je náhled na vnímání operace ze strany Nového Zélandu, který je představen jako snaha o delegitimizaci operace Rainbow Warrior a označení tohoto incidentu státním terorismem. Protichůdný pohled ze strany Francie je představen jako snaha o legitimizaci operace Rainbow Warrior na základě argumentu, že zachování vývoje jaderné zbraně bylo součástí francouzské obranné strategie. V závěru třetí kapitoly jsou nastíněny důležité milníky vycházející z provedení operace Rainbow Warrior, které měly přímý vliv na vztahy Francie a Nového Zélandu.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

- Isobelle Gidley a Richard Shears, *The Rainbow Warrior Affair*, (London: Unwin Paperbacks, 1986).
- Gus Martin, *Understanding terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues* (Washington, D.C.: Sage, 2010).
- Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 1998).
- Michael King, *Death of the Rainbow Warrior* (Auckland: Penguin Books, 1986).
- Walter Laqueur, *Terrorism* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1977).
- Elsie Locke, *Peace People: A history of Peace activities in New Zealand* (Christchurch: Hazard Press, 1992).
- Miroslav Mareš, *Terorismus v ČR* (Brno: Centrum strategických studií, 2005).
- Kevin P. Clements, „New Zealand's Role in Promoting a Nuclear-free Pacifik“, *Journal of Peace Research* 25, č. 4 (1988): 395-410, <http://jstor.org> (staženo 20. 7. 2013).
- James Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, *New Zealand International Review*, Vol. 35, č. 4, (2010): 6-12, <http://jstor.org> (staženo 13. 6. 2013).
- Richard Jackson, „A defence of the concept of 'State Terrorism'“ (příspěvek přednesený v rámci International Studies Association Annual Convention, New Orleans, USA, 17.-20. února 2010).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Ondřeji Matějkovi za podnětné připomínky při vedení práce. Dále bych ráda poděkovala řediteli Institutu mezinárodních studií Doc. PhDr. Jiřímu Vykoukalovi, CSc. za pomoc při studiu. Za nekonečnou podporu a trpělivost děkuji Mikovi, mamince Haně a babičce Maruše.

OBSAH

Úvod	1
1. Koncept terorismu	3
1.1 Definování pojmu terorismus	4
1.2 Typologie terorismu.....	6
2. Státní terorismus.....	9
1.2. Státní terorismus neuznaný	9
2.2. Státní terorismus uznaný	11
3. Operace Rainbow Warrior	13
3.1 Delegitimizační proces Nového Zélandu.....	17
3.2 Legitimizační proces Francie.....	19
3.3 Dohra	21
Závěr	22
Použitá literatura	25

Úvod

V rámci operace Rainbow Warrior byla potopena loď organizace Greenpeace u břehů Nového Zélandu, a to pomocí bomb nainstalovaných agenty francouzské tajné služby. Posádka lodi se chystala protestovat proti francouzským jaderným pokusům na atolu Mururoa. Ve své bakalářské práci se pokusím zodpovědět otázku, zda operace naplňuje znaky státního terorismu, jak byla vnímána Francií a Novým Zélandem a jaké dopady měla na mezinárodní vztahy obou zemí nejen bezprostředně po incidentu, ale až do devadesátých let 20. století.

Po teroristických útocích ve Spojených státech amerických (dále jen USA) 11. září 2001 vzrostl zájem o terorismus jak mezi laickou veřejností, tak na akademické půdě. Díky zvýšenému zájmu médií se do povědomí dostal zejména typ terorismu označovaný jako islámský¹. V akademických kruzích je fenomén terorismu diskutovaný v různých rovinách a názory odborníků se liší hlavně v oblasti typologie. Státní terorismus stojí jaksi v pozadí a o jeho existenci se vedou v akademické rovině dlouhodobě spory.

Operace Rainbow Warrior je incidentem, který si zaslouží pozornost jak z hlediska mezinárodních vztahů Francie a Nového Zélandu, tak při studiu fenoménu státního terorismu. Práce se zabývá pohledem na operaci ze dvou odlišných pohledů dvou involvovaných suverénních demokratických států a bere v potaz aspekty, které ovlivnily jejich vnímání daného problému.

V první kapitole je teoreticky vymezen koncept terorismu, tedy jeho definice a typologie. Obecného konsenzu ohledně definice terorismu nebylo v akademické rovině zcela dosaženo. V práci jsou představeni hlavní teoretici jako jsou Walter Laquer, Martin Gus, Igor Primoratz, Emil Soulemainov, Miroslav Mareš a jejich výklady pojmu terorismus. Nejednotný pohled na typologii terorismu je patrný právě například z přístupu ke státnímu terorismu, o kterém mnozí odborníci tvrdí, že neexistuje. Jedním z hlavních podpůrných argumentů tohoto tvrzení je fakt, že stát má monopol na užití síly, tudíž nemůže být teroristou.

Státní terorismus je předmětem druhé kapitoly, která je rozdělena na dvě části podle přístupu autorů ke státnímu terorismu. První část představuje autory odmítající koncept státního terorismu včetně jejich nejdůležitějších argumentů, kterými odborníci

¹ Mareš, „Terorismus v ČR“, 23.

dokládají svá tvrzení. Druhá část představuje autory, kteří koncept státního terorismu přijímají a dále zkoumají. Uvedeny jsou definice státního terorismu, které jsou dále v práci použity pro analyzování, zda operace Rainbow Warrior splňuje definiční znaky státního terorismu. Vzhledem k omezenému rozsahu práce není rozpor mezi oběma školami podroben podrobné analýze, představuje ale další možnou a zajímavou perspektivu zkoumání.

Třetí kapitola pojednává o samotné operaci Rainbow Warrior a je rozdělena na tři části. Dne 10. července 1985 potopili členové francouzské tajné služby DGSE v přístavu Auckland u břehů Nového Zélandu vlajkovou loď mezinárodní mírové organizace Greenpeace Rainbow Warrior. Útok byl proveden pomocí trhavin, které usmrtily jednoho člena posádky, fotografa Fernanda Pereiru. Cílem operace bylo znemožnění plánovaných protestů organizace Greenpeace na atolu Mururoa proti francouzským jaderným pokusům. Popis operace a jejích atributů pomůže při zjišťování, zda a nebo do jaké míry, bylo potopení lodě Rainbow Warrior aktem státního terorismu. Dále následuje náhled na vnímání operace ze strany Nového Zélandu, který se snaží o delegitimizaci operace Rainbow Warrior a označení tohoto incidentu státním terorismem. Protichůdný pohled ze strany Francie je představen jako snaha o legitimizaci operace Rainbow Warrior na základě argumentu, že zachování vývoje jaderné zbraně bylo součástí francouzské obranné strategie. V závěru třetí kapitoly jsou nastíněny důležité milníky vycházející z provedení operace Rainbow Warrior, které měly přímý vliv na vztahy Francie a Nového Zélandu.

Tato práce si klade za cíl zasadit operaci Rainbow Warrior konceptuálně do rámce státního terorismu a poukázat na dva protichůdné pohledy a vnímání operace ze strany Francie a Nového Zélandu. Obě země měly své důvody pro přístup, kterým se k operaci stavěly. Důležitým zjištěním bude to, jak byly díky operaci Rainbow Warrior poznamenány vzájemné vztahy dvou spřátelených suverénních zemí.

Pro splnění cíle práce je nutné vycházet z teoretického konceptu terorismu, respektive státního terorismu. Většina představených konceptů definice terorismu je mechanických, terorismus berou jako zásadově neutrální věc. Navzdory velkému počtu odborné literatury týkající se terorismu (Stohl, Strmiska, Wilkinson, Primoratz, a tak dále), je koncepční pojetí státního terorismu pro jeho kontroverznost zastoupeno v literatuře sporadicky. Množství autorů, kteří se zabývají nestátním terorismem mnohonásobně převyšuje ty, kteří se státním terorismem zabývají nebo jej odborně definují. Literatura zabývající se státním terorismem se počtem odborných publikací na

toto téma blíží pouze číslu sto. V porovnání s několika tisíci odbornými publikacemi vydanými o nestátním terorismu se jedná jen o malý zlomek.² Z nejvýznamnějších autorů, kteří se konceptem státního terorismu zabývají, jsou zastoupeni Martin, Jackson, Blakeley a Soulemainov. Problému státního terorismu se většina autorů věnuje jen okrajově nebo v jedné shrnující kapitole v rámci širší studie terorismu.³ Jackson ve svých pracích terorismu i státnímu terorismu přisuzuje normativní význam. Při analýze operace Rainbow Warrior byly použity zejména knihy vydané bezprostředně po incidentu, tedy během roku 1986. Vzhledem k probíhajícímu vyšetřování a neochotě Francie vydat jakékoliv směřodatné zprávy, byly informace o incidentu v některých zdrojích zkreslené nebo nesprávné.⁴ V porovnání s verzemi, které vyšly po odhalení většího množství informací. Týká se to zejména počtu francouzských agentů, kteří se operace nebo její přípravy zúčastnili přímo na Novém Zélandu, nebo rozdílných informací o způsobu provedení samotné akce a úlohy jednotlivých agentů. K samotnému incidentu se autoři vraceli obvykle v roce 2005, tedy 20 let od výročí potopení lodi. Jako primární zdroj byl použit dokumentární film *The Rainbow Warrior* z roku 2010, dále záznam z mezinárodní arbitráže mezi Novým Zélandem a Francií z roku 1990.

1. Koncept terorismu

V současnosti je terorismus významným fenoménem, a to především kvůli jeho častému výskytu a vlivu na širokou veřejnost, který je usnadněn rychlým vývojem médií. Pojem terorismus nabyl v posledních desetiletích výrazně negativních konotací, které se odvíjejí od politické konstelace nebo partikulárního úhlu pohledu. Podle Braina Jenkinse, předního odborníka na terorismus, záleží při pohlížení na terorismus na úhlu pohledu, ale obecně se jedná o to, „co dělají darebáci“⁵. Autoři se různí v názoru, jaké činy a od kdy, se nazývají terorismem. „Lidé obyčejně pojmu terorismus užívají jako odsuzující nálepky pro řadu fenoménů, které se jim nezamlouvají, aniž by se obtěžovali

² Jackson, „The Ghost of State Terror: Knowledge, Politics and Terrorism Studies“, 5.

³ Například dílo Martina Guse.

⁴ Například Robin Morgan and Brian Whitaker, „Rainbow Warrior: The French attempt to sink Greenpeace“.

⁵ Jenkins, „International terrorism: a new kind of warfare.“

přesně vymežit, čím je teroristické chování konstituováno.“⁶ Vymezení konceptu terorismu nelze bez prozkoumání pojmu terorismu a jeho typologie.

1.1 Definování pojmu terorismus

Původ slova terorismus je od latinského terror, které znamená strach, hrůzu, zděšení apod. Poprvé byl termín použit za jakobínské diktatury ve Francii v letech 1793-4 v období Velké francouzské revoluce. „Regime de la terreur“⁷ byl systémem k prosazení pořádku po období předchozích povstání a nepokojů.⁸ Již od počátku vzniku termínu terorismus jej provází problém s jeho definicí.

V akademických kruzích je za prvního světového odborníka na terorismus považován Walter Laquer. Jedním z jeho významných poznatků již v počátcích studia terorismu bylo, že „komplexní definice terorismu neexistuje a také nebude v dohledné době vytvořena“⁹. „Existuje snaha o vytvoření teorií, které terorismus vysvětlují, ale jsou většinou zaměřeny jen na konkrétní variantu terorismu.“¹⁰ Obecná definice terorismu tedy není jednoduchá. Podle Laquera existuje v současnosti více než 100 definic terorismu a v akademických kruzích debata na toto téma stále probíhá.¹¹ Je také důležité, z jakého úhlu pohledu definici určujeme.¹² Podle Igora Primoratzeho se definice terorismu liší v tom, no co dávají důraz. Buď se dle nich terorismus vyznačuje snahou dosáhnout extrémního strachu nebo snahou zaútočit na stát zevnitř, případně se v definicích vyzdvihuje násilí. Právě ty naznačují, že terorismus nemá žádné racionální praktiky. Posledním, na co definice kladou důraz, je utajení používání politického násilí.

Ohledně terorismu se většina expertů shodne na tom, že se jedná o násilné zastrašování, tedy že podstatnou vlastností terorismu je násilí. Problém ale nastává, pokud je snaha o nalezení shody u zásadních otázek definice terorismu. Například v současnosti se více prosazuje pojetí terorismu jako prosazování zájmů, takže i terorismus bývá často dáván do souvislosti s konkrétními ideovými pudy.¹³

⁶ Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, 33.

⁷ Režim hrůzovlády girondistů během Velké francouzské revoluce, založený 1793.

⁸ Mareš, „Terorismus v ČR“, 17.

⁹ Laquer citovaný v Gibbs, „Conceptualization of Terrorism“, 329.

¹⁰ Mareš, „Terorismus v ČR“, 15.

¹¹ Martin, „Understanding terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues“, 5.

¹² Vymezení definic může být podle Mareše akademické, úřední, právní nebo obecné. Mareš „Terorismus v ČR“, 16.

¹³ V této souvislosti je řešena i problematika morální/amorální: známý výrok „pro jednoho teroristu, pro druhého bojovníka za svobodu“, Mareš, „Terorismus v ČR“, 18-19.

Terorismus je zastrašování s cílem: teror nutí druhé dělat věci, které by jinak neudělali. Existují i názory, že terorismus používá náhodné násilí, ale to Primoratz vyvrací a poukazuje na to, že teroristé neútočí naslepo, ale plánují své akce velmi důkladně.¹⁴

Podle Emila Soulemainova jsme vždy schopni poznat, kdy se jedná o terorismus, ale málokdy se shodneme na jeho odborné definici. Terorismus si podle něho neklade za cíl fyzické vítězství nad vojenským nepřítelem na konkrétním území, nýbrž psychologický nátlak a vydírání společně se šířením strachu, děsu, nejistoty a hysterie. Teroristé se neskrývají v lesích jako partyzáni, ale přímo mezi svými nepřáteli, mezi nimiž nacházejí své cíle. Soulemainov považuje terorismus za „zbraň slabší strany“.¹⁵

Walter Laquer při snaze o definici terorismu částečně ztotožňuje pojem terorismus s pojmem politický terorismus. Za terorismus považuje „systematické užití násilí nebo hrozbu jeho použitím k prosazení určitých politických cílů“.¹⁶ V této souvislosti je nutné vědět, co je považováno za politické. Adjektivum politické by se mělo vztahovat ve vazbě na terorismus na jistý společensko-politický záběr cílů a požadavků terorismu.¹⁷ V politické definici terorismu podle Wardlawy není rozlišeno mezi teroristickým a neteroristickým chováním.¹⁸

V 80. letech stáli u zrodu akademické definice terorismu Jongman a Schmidt. V roce 1984 analyzovali 109 různých definic terorismu a vytvořili jednu, kterou většina zainteresovaných akademiků, kteří byli osloveni, částečně či úplně schválili.

„Terorismus je metoda vzbuzování strachu prostřednictvím opakovaných násilných aktů, vykonávaných (polo) tajnými jednotlivci, skupinami nebo státními složkami, z idiosynkratických, kriminálních nebo politických důvodů, přičemž – na rozdíl od atentátů, přímé oběti násilí nejsou pravými terči teroru. Okamžité oběti násilí jsou obecně vybírány náhodně (příležitostné terče) nebo záměrně (reprezentativní nebo symbolický terč) z cílové skupiny obyvatel, a slouží k předání zprávy. Komunikační procesy mezi teroristy (organizacemi) založené na násilí a hrozbách, jsou využívány k manipulaci hlavního terče (veřejnosti) tím, že se z nich stávají terče teroru, požadavků

¹⁴ Primoratz, „What is terrorism?“, 16.

¹⁵ Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, 40.

¹⁶ Mareš, „Terorismus v ČR“, 17.

¹⁷ Mareš považuje rozlišování terorismu na politický a nepolitický za překonaný. (pozn. autorky).

¹⁸ Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, 45.

nebo upoutání pozornosti v závislosti na tom, zda je primárně použito zastrašování, násilné donucování nebo šíření propagandy.“¹⁹

Jelikož neexistuje konsenzus pro definování termínu terorismus, přiklání se autorka pro účely této práce částečně k definici Miroslava Mareše: „Terorismus je použití agresivního a excesivního násilí, které je naplánováno s dominantním účelem vyslat vážné zastrašující poselství zřetelně většímu počtu lidí (cílovému publiku) než pouze těm, kteří jsou primárními násilnými akty nebo hrozbami bezprostředně poškozeni.“²⁰ Neznamena to, že by tímto krokem autorka úplně odmítala ostatní definice, ale pro splnění účelu této práce je nutné přesnější vymezení pojmu terorismus.

1.2 Typologie terorismu

Je velmi obtížné striktně specifikovat hranice mezi jednotlivými kategoriemi terorismu, protože jsou téměř vždy relativní. V typologiích terorismu se objevuje stejný problém jako při definování pojmu terorismu, tedy neochota mnoha autorů uznat rozdělení na státní a nestátní terorismus. Některé příklady typologií, které jsou v této práci uvedeny, jsou záměrně vybrány od těch autorů, kteří jsou v tomto výjimkou.

Velkým problémem se ve snaze vytvořit typologii terorismu zdá být mísení různých záležitostí a úhlů pohledů. Marešovo dělení typologií vychází z jeho požadavku na zachování stejnorodosti anebo vnitřní logiky při aplikaci na jednotlivé typy terorismu. Nejprve dělí terorismus na subverzivní (zdola proti držitelům moci) a represivní²¹ (shora od držitelů moci). Nejedná se o totožné kategorie, protože stát může (zpravidla mimo vlastní území) realizovat vůči svým nepřátelům i subverzivní násilí.

Dalším stěžejním dělením terorismu je pro tuto práci dělení na státní (i mezinárodní) a nestátní (substátní i nadstátní) terorismus. Státní terorismus může být represivní i subverzivní, přičemž stát může různými způsoby podporovat i nestátní domácí i zahraniční terorismus.²² Jak již bylo zmíněno výše, mezi akademiky panuje rozkol, zda státní terorismus existuje a zda je tedy možné vytvořit jeho definici. Debata na toto téma je velmi rozsáhlá, tudíž nemůže být součástí této práce. Představeny jsou

¹⁹ Marshall, „Global Terrorism. An Overview and Analysis“. Pro praktické použití je tato definice příliš složitá a rozsáhlá. (pozn. autorky).

²⁰ Mareš, „Terorismus v ČR“, 22.

²¹ Represivní terorismus bývá často mylně zaměňován se státním terorismem. Ibid., 22.

²² Ibid., 22.

ale oba přístupy, v práci sebrány do skupin nazvané školy, které sdružují autory se stejným nebo podobným přístupem k problematice státního/nestátního terorismu.

Terorismus vykonávaný státem je realizován buď přímo nebo tajně. V této souvislosti je nutné rozlišit mezi státní patronací terorismu a asistencí státního terorismu. V patronátním modelu se stát aktivně podílí nebo podporuje teroristické chování a ve státní asistenci je podpora nepřímá.

Tabulka č. 1. Typy podporování terorismu

Oblast	Typ podporování terorismu	
	Patronát	Assistance
Mezinárodní	Mezinárodní násilí vykonané na nařízení vlády	Mezinárodní násilí podporované vládou
	Příklad: zavraždění bývalého iránského ministerského předsedy Shapour Bakhtiar ve Francii iránskými agenty	Příklad: Pákistánská pomoc proti-indickým extremistům v Jammu a Kašmíru
Domácí	Domácí utlačování vládními činiteli Příklad: argentinská Špinavá válka spáchaná vojskem	Domácí represe pro vládními extremisty Příklad: Násilí pravicových paramilitantů v El Salvador během občanské války v 80. letech

Zdroj: Martin, „Understanding terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues“, 103.

Problematické se některým autorům zdá dělení na domácí a mezinárodní terorismus.²³ Mezinárodní terorismus by měl obsahovat určující „mezinárodní prvek“ (Mareš). Waldmannův mezinárodní terorismus ve třech dimenzích rozšířil Mareš o další:

1. nadnárodní spolupráce národních teroristických skupin
2. útoky subverzivních teroristů vůči státu v cizině
3. státní podpora a financování subverzivních teroristů působících proti jiným zemím
4. státní terorismus vůči cizincům na vlastním území

²³ Mareš, „Terorismus v ČR“.

5. subverzivní terorismus prováděný státními orgány (např. tajnými službami) mimo vlastní území
6. teroristické organizace nebo sítě operující globálně bez rozhodující vazby na určitý stát či region (globální terorismus)
7. globálně aplikovatelné teroristické strategie či taktiky (urban guerilla, úder na srdce státu apod.)
8. transnacionálně se projevující vlny teroristického násilí v určitých dějinných obdobích, který byly či jsou vázány k určitým typům společností

Tabulka č. 2. Politický terorismus

Státní				Nestátní			
Represivní		Subverzivní		Represivní ²⁴	Subverzivní		
Establishmentu ²⁵ (režimu)	Okupační či válečný (barbarismus)	Realizovaný státem (state-supported)	Sponzorovaný státem (state-sponsored)		Revoluční ²⁶		Subrevoluční ²⁷
					Náboženský	Ultralevicový	Ultralevicový
						Ultrapravavicový	Etnicko-separatistický
						Anarchistický	„Single issue“ (monotematický či jednosložkový) ²⁸
							Vigilantistický ²⁹
				Náboženský			

Zdroj: Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, 37.

²⁴ Vnitroskupinový-teroristické aktivity uplatňované uvnitř teroristických skupin ze strany vedení vůči níže postaveným členům, např. opozici. Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, 37.

²⁵ Teroristické aktivity namířené na udržení systému proti politickým oponentům, např. domácí opozici. Ibid., 37.

²⁶ Cílem je revoluční (celková) změna systému. Ibid., 37.

²⁷ Cílem je dílčí změna systému. Ibid., 37.

²⁸ Teroristické aktivity páchané skupinami nebo jednotlivci mající za účel specifické dílčí společenské změny, např. proti potratům. Ibid., 37.

²⁹ Teroristické aktivity páchané skupinami nebo jednotlivci, kterým jde o právo a pořádek, který údajně stát si není schopen zajistit, např. latinskoamerické „černé brigády“, Ibid., 37.

Typologie terorismu podle Emila Soulemainova se soustředí na politický terorismus. Vynechán byl záměrně kriminální terorismus (namířený na získání osobních materiálních výhod) a psychopatologický (k dosažení psychického sebeuspokojení).³⁰ Z tabulky výše je patrné rozdělení jak na státní a nestátní terorismus, ale i detailní rozlišení různých typů těchto dvou případů politického terorismu. Zde je Soulemainov typickým příkladem Marešova tvrzení, že někteří autoři mylně považují represivní formu terorismu za státní (viz výše). Rozdělení státního terorismu je na represivní a subverzivní, kde je nutné rozlišení terorismu sponzorovaného státem a realizovaného státem. Aktivity třetího aktéra či aktérů sponzorované státem, namířené proti občanům jiných států (vládě, skupinám a tak dále), jsou státem sponzorovaným terorismem. Oproti tomu pokud jsou aktivity páchané speciálními jednotkami jednoho státu na svrchovaném území druhého státu za účelem potlačení nebo likvidace skupin či jednotlivců, resp. jejich aktivit, jedná se o terorismus realizovaný státem.

Martin Gus dělí terorismus na státní, tedy shora, prováděný interně nebo externě. Dále na disidentský, tedy zespodu a jedná se o nestátní hnutí. V neposlední řadě jsou zmíněny náboženský, zločinný (kvůli profitu) a mezinárodní terorismus.

2. Státní terorismus

Řada autorů se domnívá, že pro vymezení terorismu není důležité určení aktéra činu. Pro účely této práce a dosažení přesnější specifikace je toto určení nezbytné, proto jsou uvedeni vybraní autoři a jejich typologie terorismu důležití svým rozdělením terorismu na státní a nestátní. Vůči státnímu terorismu jsou dva odlišné přístupy, tedy zastánci tohoto konceptu a ti, kteří ho odmítají. Podrobnější analýza akademické diskuze na téma existence nebo relevantnosti pojmu „státní terorismus“ není v centru zkoumání této práce.

1.2. Státní terorismus neuznaný

Někteří autoři zabývající se studiem terorismu ho představují jako strategii užití politického násilí, kterou může využít jakýkoliv aktér, včetně státu. Ale následně není v jejich výzkumu státní terorismus vůbec zahrnut. Například Walter Laqueur svými

³⁰ Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, 35.

výroky potvrzuje existenci státního terorismu: „Historicky vzato byl stát vždy největším teroristou.“³¹ Ve svém výzkumu se ale studiem státního terorismu vůbec nezabývá, i když na tento problém sám poukazuje³² tvrzením, že se veřejná diskuze věnuje jen nestátnímu terorismu, jakoby měl monopol.³³ Jedním z nejznámějších autorů v oboru studia terorismu Paul Wilkinson se studiem státního terorismu ve svých pracích také nezabývá a jeho práce se soustředí na nestátní terorismus.³⁴ Tato skupina autorů je poněkud na okraji této školy, ale díky jejich odmítnutí dalšího zkoumání státního terorismu jsou k ní přesto přiřazeni.

Podle Richarda Jacksona³⁵ existuje pět nejdůležitějších argumentů, o které se akademici opírají ve svém odmítání používat pojem státní terorismus. V prvním z nich se opírá o samotnou definici konceptu státního terorismu, tedy že se jedná o nelegitimní politicky motivované násilí praktikované výhradně nestátními aktéry. Argumentem je tvrzení, že státy se nemohou podílet na státním terorismu z hlediska jejich podstaty, jelikož stát má legitimní právo užívat násilí,³⁶ což jednotlivci nebo jejich skupiny nemají. Legitimita užití násilí státem je koncept představený sociologem Maxem Weberem. Autoři zabývající se terorismem ho používají k vyvrácení teorie o možnosti existence státního terorismu. Například Bruce Hoffmann tvrdí, že terorismus z tohoto důvodu může být vykonán pouze nestátním aktérem.³⁷ Druhým argumentem je rozdíl ve výběru obětí terorismu. Někteří autoři zastávají názor, že oběti terorismu jsou vybírány náhodně, což oběti násilí ze strany státu nejsou, protože se vždy jedná o „nepřátele“ státu. Třetím argumentem je, že stát nevyhledává svými činy publicitu tak, jak to dělají nestátní aktéři, kteří akt terorismu vykonávají. To, že termín státní terorismus je zbytečný díky dalším pojmům, které již pro tyto typy násilí existují, je čtvrtým argumentem. Násilí páchané státem nebo jeho představiteli je nazýváno podle povahy buď represí, zneužíváním lidských práv nebo válečným zločinem. Posledním argumentem je rozdílnost cílů, způsobů provedení a výstupů, pokud se jedná o násilný akt státu. Proto nemůže být státní a nestátní násilí studováno pod stejným označením

³¹ Primoratz, „What is terrorism?“, 15.

³² Laqueur, „Terrorism“, 6.

³³ Primoratz, „What is terrorism?“, 16.

³⁴ Jackson, „The Ghost of State Terror: Knowledge, Politics and Terrorism Studies“, 5.

³⁵ Podrobněji viz Jackson, „Defence of the concept of State Terrorism“.

³⁶ Max Weber, eds., „The Vocation Lectures“.

³⁷ Hoffman, „Inside Terrorism“, 43.

„terorismus“. Tento argument je například používám Laqueurem s tím, že pokud by státní i nestátní násilí bylo nazýváno terorismem, způsobovalo by to nejasnosti.³⁸

2.2. Státní terorismus uznaný

Autoři, kteří brání koncept státního terorismu napadají jednotlivé argumenty zmíněné v přehledu Richarda Jacksona (viz výše). I když je stát legitimně oprávněn užít sílu, nemůže to udělat jakýmkoliv způsobem.³⁹ Ruth Blakely vidí problém v tom, že terorismus a státní násilí se člení podle toho, kdo ho vykonal, a ne podle podstaty činu. Bylo by „unáhlené předpokládat, že když má stát monopol na násilí, tak je povolen jakýkoliv typ násilí“.⁴⁰ Podle Blakeley má „široké užití státního terorismu a sponzorování terorismu liberálními demokratiemi“⁴¹ stále tendenci být vysvětlováno jako nezbytnost k docílení národních zájmů nebo k zachování státu.

Vzhledem k rozsahu práce nebudou v práci podrobně uváděny další příklady rozporování existence/neexistence státního terorismu a shrnutí níže se soustředí na přehled autorů a jejich definičních znaků, včetně typologie státního terorismu. Mezi učenci panuje dostatečný konsenzus s konstruktivními prvky terorismu, které můžeme nazývat státní terorismus.

Podle Martina je státní terorismus způsob teroru uskutečňovaný vládními složkami (armádou, policií, tajnými službami) nebo kvazi-vládními složkami (státem podporovanými paramilitárními jednotkami nebo osobami napojenými na oficiální státní aparát), namířený proti údajnému nebo skutečnému nepříteli, a to jak v domácím prostředí, tak na mezinárodní úrovni.⁴² Cílem státního terorismu je šířit strach prostřednictvím teroristických činů, aby u cílového publika byla oslabena vůle k opozici či odporu vůči režimu a tím zajištěna jeho existence.⁴³

Rozlišení mezi státní patronací terorismu a asistencí státního terorismu - viz první tabulka. Pokud se jedná o státní patronát v zahraniční politice, je patrná akceptace terorismu jako nezbytné taktiky a stát se aktivně podílí na teroristických aktivitách mimo území svého státu. Typické je popírání, zda se čin vůbec stal nebo že je

³⁸ Laqueur, „Reflections on Terrorism“, 89.

³⁹ Blakeley, „State Terrorism in the Social Sciences: theories, methods and concepts“, 4.

⁴⁰ Ibid., 5.

⁴¹ Blakeley, „Filling the state terrorism gap: historical materialism and its explanatory potential“, 6.

⁴² Martin, „Understanding terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues“, 111.

⁴³ Mareš, „Terorismus v ČR“, 41.

terorismem.⁴⁴ Vyskytuje se i morální odsouzení terorismu: čin je nešťastná náhoda a podobně.⁴⁵ Státní terorismus na mezinárodní scéně není nákladný a prosperovat lze i z jednoho incidentu. Následuje distancování státu od činu a únik před následky.⁴⁶ Státní asistence v zahraniční politice se od patronátu odlišuje tím, že zapojení státu je nepřímé: morální a politická podpora, technická podpora a podobně.⁴⁷

Existují různé druhy podpory států terorismu: ideologické, finanční, vojenské, operační (například vydávání pasů) nebo jde o přímé zapojení prostřednictvím použití svých tajných služeb. Pro účely práce je důležité rozlišení mezi státním terorismem a státem podporovaným terorismem (viz 1.2. Typologie terorismu).

Státní terorismus je používán i demokratickými a liberálními státy, a to hlavně pro specifické účely. Většinou se tak děje skrz přímou nebo nepřímou podporu nestátních agentů. Vzhledem k tomu, že se státy uchylují k terorismu jen občas, neměly by být podle Primoratz nazývány teroristickými státy.

Je potřeba rozlišit mezi státním terorismem proti vlastním občanům a užití terorismu v zahraničí: „domácí“ a „zahraniční“ terorismus - jedná se tedy o rozdělení státního terorismu na základě místa jeho užívání. Domácí státní terorismus se používá k udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku ve státě, upevnění moci nebo k zachování statu quo a vztahuje se k území daného státu.⁴⁸ Oproti tomu mezinárodní státní terorismus používají státy mimo své území a do jisté míry ho lze považovat za součást zahraniční politiky. „Mnoho států použilo terorismus v zahraničí k dosažení politických cílů, za války, nebo jako způsob udržení okupace jiné země.“⁴⁹

Definičním znakem státního terorismu, který ho také odlišuje od jiných forem státního násilí je, že se nelegální násilí zaměřuje na jednotlivce s cílem vyvolání strachu u cílového publika.⁵⁰

Státní terorismus má podle Blakely 4 klíčové znaky:

1. úmyslné násilí (nebo jeho hrozba) proti jednotlivcům

⁴⁴ Pro jednoho teroristu, pro druhé bojovník za svobodu.

⁴⁵ Mareš, „Terorismus v ČR“, 40.

⁴⁶ Martin, „Understanding terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues“, 118.

⁴⁷ Ibid., 132.

⁴⁸ Mareš, „Terorismus v ČR“, 37.

⁴⁹ Primoratz, „State terrorism and counter terrorism“, 116.

⁵⁰ Blakeley, „State Terrorism in the Social Sciences: theories, methods and concepts“, 2.

2. akt (nebo hrozba) musí být vykonán aktéry, kteří jednají na pokyn nebo ve spolupráci se státem
3. akt má zastrašit pozorovatele činu
4. cílové publikum je na jeho základě nuceno změnit své chování - jedná se o politicky motivované chování

Cílové publikum je právě v této definici důležitým atributem, který odlišuje izolované incidenty kriminální aktivity nebo státního násilí od státního terorismu. Autorka pro účely této práce bude pracovat s definicí státního terorismu od Miroslava Mareše a definičními znaky od Ruth Blakeley.

3. Operace Rainbow Warrior

„Francouzi potopili loď Rainbow Warrior, ale co si musí oni, i ostatní jaderné velmoci uvědomit, je to, že duhu⁵¹ potopit nemohou.“

Člen Greenpeace Gerd Leipold

V roce 1972 organizace Greenpeace uskutečnila první protest proti jaderným pokusům u atolu Mururoa⁵² v Pacifiku. Loď Vega s kapitánem Davidem McTaggartem byla odtažena z oblasti francouzskými námořními silami. Během druhého pokusu Davida McTaggarta proti jaderným výbuchům v oblasti Mururoa 1973 došlo k incidentu, o jehož existenci byly pořízeny a zveřejněny důkazy. Bylo to první odhalené použití nepřiměřeného násilí Francií ve snaze nerušeně pokračovat v jaderných pokusech v Tichomoří. Přímo na palubě Vegy⁵³ příslušníci francouzského námořnictva brutálně zbili Davida McTaggarta, ostatní členy posádky zatkli a protestní loď byla odtažena z atolu mimo testovací zónu. I tak přítomnost protestní lodi u atolu Mururoa zpozdila plánovaný francouzský výbuch o více než dva týdny. Greenpeace po incidentu zveřejnila fotografie dokazující napadení Davida McTaggarta, které byly pořízeny a utajeny před francouzskými vojáky jednou ze členek posádky protestní lodi.

⁵¹ Rainbow Warrior v překladu znamená duhový válečník. (pozn. autorky).

⁵² V literatuře bývá často používán špatný název vzniklý chybou v překladu Moruroa. King, „Death of the Rainbow Warrior“, 45.

⁵³ Loď Vega byla přejmenována na Greenpeace III, ale její původní název se stále používal. (pozn. autorky).

Francouzští představitelé se k tomuto incidentu veřejně vůbec nevyjádřili⁵⁴ a David McTaggart se společně s organizací Greenpeace stali pro Francii nechtěným problémem, který bránil testování jaderných zbraní.⁵⁵ Tři měsíce po napadení McTaggarta Francie oznámila, že jaderné testy v atmosféře budou ze strany Francie pokračovat pouze jeden rok a pak se přesunou pod zem, což mohlo být logicky považováno za úspěch předchozích protestů Greenpeace.⁵⁶

Ministr obrany Francie Charles Henru byl velkým podporovatelem a propagátorem jaderného testování v Pacifiku. Věděl, že zastavit protestní lodě není velký problém, ale cena, jakou musela Francie platit v podobě negativní publicity, byla pro něj příliš vysoká.⁵⁷ Obava Francie z přítomnosti Greenpeace v Pacifiku převládala, i když měla v této oblasti podporu pro jaderné testování od Spojených států amerických. V případě zvýšení počtu protestních lodí, dalších incidentů či ztrát na životech, by se mohl ve světě začít vyskytovat názor, že Francie má jaderných pokusů zanechat. Skončení jaderných pokusů v době, kdy se Francie oficiálně stala v pořadí třetí⁵⁸ nukleární velmocí, bylo pro ministra obrany nepřijatelné.⁵⁹

Mezi lety 1976 a 1984 Francie vykonala přibližně šedesát jaderných podzemních testů.⁶⁰ V roce 1985 došlo k doposud největšímu jadernému výbuchu pod zemí v síle 150 kilotun.⁶¹ V té době již novozélandský premiér David Lange protestoval proti výbuchům o tak velké síle, i když se odehrávaly pod zemí. V Greenpeace jako reakce na největší podzemní jaderný test padlo rozhodnutí o uskutečnění doposud nejrozsáhlejšího protestu proti jaderným výbuchům v Pacifiku. Ředitel organizace pro jaderné testování (*Direction du Centre d'Experimentations Nucléaires*) admirál Fages napsal zprávu o dalším plánovaném protestu lodi Rainbow Warrior na atolu Mururoa. Ta se dostala do rukou ministra obrany Henruho, který zvýraznil (podtrhl) její část „zvýšení zapojení tajných služeb pro zjištění polohy a pohybu lodí Vega Rainbow Warrior tak, aby bylo možné předvídat kroky Greenpeace“.⁶² Ředitel DGSE Lacoste dostal tuto zprávu od

⁵⁴ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 123.

⁵⁵ V roce 1981 francouzský ministr obrany Charles Henru (později odpovědný za schválení bombardování lodi Rainbow Warrior) opakovaně mezi svými kolegy vyjadřoval hlubokou nenávisť vůči McTaggartovi. King, „Death of the Rainbow Warrior“, 124.

⁵⁶ Isabelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“, 77.

⁵⁷ Ibid., 25.

⁵⁸ Na prvním místě se umístily USA a na druhém Rusko. (pozn. autorky).

⁵⁹ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 134.

⁶⁰ Isabelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“, 89.

⁶¹ Pro srovnání: Hirošima měla sílu 12-15 kilotun, Nagasaki 22 kilotun. Ibid., 89.

⁶² Ibid., 20.

ministra obrany a přímo ve strukturách tajné služby vznikl plán na potopení lodi Greenpeace.⁶³ Úkolem DGSE nebylo jen zabránit vyplutí lodi Rainbow Warrior na atol Mururoa, ale také zastrašit na dlouhou dobu posádky ostatních lodí, které se chystaly k podobným protestům.⁶⁴

Prvním DGSE vyslaným agentem byla Christine Cabon Hugette. Jejím posláním bylo proniknout do organizace Greenpeace a shromáždit informace o veškerém dění v oblasti jaderných protestů a místním prostředí. Cabon zjišťovala ceny ubytování, pronájmu lodí a potápěčského vybavení, sbírala mapy a důkladně zkoumala loď Vega a Rainbow Warrior. Na Nový Zéland cestovala pod jménem Frédérique Bonlieu a její infiltrace do organizace Greenpeace začala již v dubnu 1985. Posádka lodi se o její pravé identitě dozvěděla od novozélandské policie až při vyšetřování výbuchu lodi Rainbow Warrior. Další tři agenti - Roland Verge, Gerald Andries a Jean-Michel Berthelo a doktor Xavier Christian Jean Maniguet⁶⁵ dorazili na Nový Zéland na palubě plachetnice Ouvéa a dopravili na břeh Nového Zélandu výbušniny. Třetím týmem byli agenti Alain Mafart a Dominique Prieurová, kteří přiletěli jako švýcarský pár na dovolenou pod falešnými jmény: Alain a Sophie Turenge. Měli na starosti logistiku operace, tedy předání výbušnin a veškerého potřebného vybavení. Velitel operace Rainbow Warrior Louis-Pierre Dillais (alias Louis Dormand)⁶⁶ na Nový Zéland dorazil samostatně. Čtvrtý tým se skládal ze dvou agentů, známých jen pod jejich alias Alain Tolen a Jacques Camurier. Novozélandská policie se domnívala, že právě oni připevnili a odpálili bomby, které potopily Rainbow Warrior.⁶⁷ V pořadí desátým agentem byl Francois Régis Verlet, který je jediným pojítkem DGSE s doktorem Maniguetem.⁶⁸

Přípravy na potopení lodi byly zahájeny několik měsíců předem a 10. července 1985 v 19:00 začala samotná operace, která vyvrcholila dvěma výbuchy těsně před půlnocí. Na loď byly umístěny dvě bomby, první z nich vybuchla v prostoru motoru. Agenti⁶⁹ předpokládali, že po prvním výbuchu se posádka lodi evakuuje a nikdo nebude

⁶³ Isobelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“, 29.

⁶⁴ Ibid., 49.

⁶⁵ Jeho role při operaci byla sporná, on sám tvrdil, že byl na palubě lodi jen pasažér. King, „Death of the Rainbow Warrior“, 69.

⁶⁶ Pravidlem pro tajné agenty bylo používat alias podobné jejich jménu, aby si na něj snáze zvykli

⁶⁷ Tato domněnka nebyla nikdy vyvrácena, ani potvrzena (pozn. autorky)

⁶⁸ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 111.

⁶⁹ Kdo přesně bomby na loď umístil, nebylo doposud přesně prokázáno. (pozn. autorky).

při incidentu zraněn ani zabit.⁷⁰ Velení DGSE dříve vetovalo návrh nechat loď vybuchnout na otevřeném moři, aby se předešlo ztrátám na životech.⁷¹ Na palubě lodi probíhala v době prvního výbuchu oslava. Všichni kromě Fernanda Pereiry, který se vrátil do podpalubí pro svůj fotoaparát, se po prvním výbuchu okamžitě evakovali. Pereira byl zabit druhou bombou při návratu do podpalubí. Když se agenti Mafart a Priurová, kteří stále setrvali na území Nového Zélandu, dozvěděli, že při výbuchu byl zabit muž, změnili plány a odlet ze země uspíšili již na další den.⁷²

Novozélandská policie začala útok vyšetřovat brzy ráno a jednalo se o největší policejní vyšetřování v jejich dějinách. Detektivové a policisté se přes různé indicie nejprve dopracovali k manželům Turengovým a posádce lodi Ouvéa, která podle vyšetřovatelů výbušniny na Nový Zéland dopravila.⁷³ Další agenti byli postupně odhaleni během pokračujícího vyšetřování. Posádce lodi Ouvéa se podařilo uprchnout, ale Turengovi byli zadrženi těsně před odletem ze země. Byli obviněni z úmyslného poškození lodi Rainbow Warrior výbušninami a z vraždy Fernanda Pereiry. V době zatčení ještě nebylo jasné, kdo jsou a jaké byly jejich motivy.

Jako první se k incidentu ze strany Francie vyjádřil francouzský konzulát na Novém Zélandě se slovy: „...v žádném případě nebyla Francie zapojená do tohoto incidentu.“ V době, kdy indicie a důkazy směřovaly více a více směrem k Francii, začalo francouzské obviňování Greenpeace z komunismu, že Pereira byl agentem ruské tajné služby KGB, svalování viny na Rusko, britskou tajnou službu MI6, americkou tajnou službu CIA, a dokonce i na Japonsko a Austrálii s tím, že cílem bylo zdiskreditovat Francouzskou politiku v Pacifiku.⁷⁴

Novozélandské detektivy zavedlo vyšetřování do Francie a na popud prezidenta Françoise Mitteranda byla ustanovena komise pod vedením Bernarda Tricota, která dostala za úkol důkladné prošetření incidentu a nalezení viníků. „Ti, co jsou vinni, budou přísně potrestáni.“ Mitterandova slova se ukázala pouhým planým slibem, který nebyl a neměl být splněn. Výstupem komise, která začala být nazývána „kamufláží“, bylo prohlášení: „...Na základě všech informací nenese Francie (za potopení lodi) žádnou odpovědnost. Francouzská vláda nenařídila potopení lodi Rainbow Warrior.

⁷⁰ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 148, Isabelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“ 53.

⁷¹ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 147.

⁷² Ibid., 142.

⁷³ Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 7.

⁷⁴ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 197.

Není žádný důvod domnívat se, že DGSE nařídila svým agentům, aby vybombardovali loď. Posádka lodi Ouvéa nemůže být vydána na Nový Zéland ke stíhání,⁷⁵ jelikož se jedná o občany Francie...“.⁷⁶ Zpráva Tricotovy komise vyvolala negativní reakce jak na Novém Zélandu,⁷⁷ ale i ve Francii, protože byla mimo jiné založená na výpovědích ministra obrany Charlese Henru a ředitele DGSE Pierra Lacoste. Právě oni totiž začali být s kamufláží spojováni.⁷⁸ Bývalý ředitel francouzské zpravodajské služby (Direction de la Surveillance du Territoire) Roger Wycot komentoval situaci následovně: „Bezpochyby byla operace proti Rainbow Warrior připravena francouzskými tajnými službami. Z mých předchozích zkušeností jsem si jist, že takové rozhodnutí nemohlo být uděláno bez nařízení nejvyšších představitelů ministerstva obrany.“⁷⁹ Jako první publikoval zprávu, že Henru a další blízcí spolupracovníci prezidenta Mitteranda schválili útok na loď Rainbow Warrior, deník Le Monde. Charles Henru tato obvinění odmítl, ale v té době premiér Laurent Fabius navrhl Mitterandovi, aby byl Lacoste propuštěn a Henru rezignoval. Právě Fabius posléze veřejně přiznal, že Henru dal ústní rozkaz „neutralizovat“ Rainbow Warrior a agenti DGSE jednali na příkaz svého ředitele Lacosta. Fabius neopomněl zmínit, že tyto veškeré skutečnosti byly před Tricotem v době jeho vyšetřování utajeny.⁸⁰ V roce 2005, tedy 20 let po incidentu, byly odhaleny dokumenty, které dokázaly, že prezident osobně schválil potopení lodi Rainbow Warrior.⁸¹

3.1 Delegitimizační proces Nového Zélandu

Historie protijaderné politiky Nového Zélandu sahá již do šedesátých let 20. století. Kvůli testování britské vodíkové bomby v Austrálii byla na Novém Zélandě vytvořena v roce 1959 Organizace pro jaderné odzbrojení (Campaign for Nuclear Disarmament) a Nový Zéland hlasoval pro rezoluci Valného shromáždění OSN, která

⁷⁵ Novozélandští detektivové vyslaní do Francie požadovali vydání posádky lodi Ouvéa ke stíhání na základě shromážděných důkazů k jejich účasti na potopení lodi Rainbow Warrior. (pozn. autorky).

⁷⁶ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 197.

⁷⁷ Po zveřejnění Tricotovy zprávy došlo k prvnímu výraznému ochlazení vztahů mezi Francií a Novým Zélandem. Isabelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“ 179.

⁷⁸ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 197.

⁷⁹ Isabelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“, 173.

⁸⁰ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 201. (King 201, Spears 203)

⁸¹ Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 6.

navrhovala zastavení jaderných pokusů.⁸² V roce 1962 Francie ustanovila Francouzskou Polynésii místem pro testování jaderných bomb a první test proběhl v roce 1966. Mezi lety 1966 a 1972 novozélandská vláda opakovaně protestovala proti francouzským jaderným pokusům v Pacifiku a byly podány oficiální stížnosti francouzské vládě.⁸³ Nový Zéland společně s Austrálií úspěšně žaloval v roce 1973 Francii kvůli jaderným testům v Pacifiku u Mezinárodního soudního dvoru.⁸⁴ Protijaderná politika Nového Zélandu pokračovala i v sedmdesátých a osmdesátých letech. V roce 1984 premiér David Lange argumentoval slovy, že Nový Zéland nemá žádné strategické důvody pro podporu jaderných zbraní a také není v přední obranné linii západních spojenců.⁸⁵ Pro Nový Zéland byla protijaderná politika obranným aktem, i když byl v té době členem mezinárodní vojenské organizace společně s Austrálií a USA (ANZUS).

Jako reakce na potopení lodi Rainbow Warrior se na podnět premiéra Davida Langea sešla ve Wellingtonu vládní komise proti terorismu. Pumový útok provedený na území svrchované země, tedy u břehu Nového Zélandu, i když proti lodi mezinárodní organizace, byl vnímán jako teroristický akt.⁸⁶ Po odhalení, že útočníci byli agenti francouzské tajné služby, premiér Lange nazval útok „odporným případem státem podpořeného terorismu.“⁸⁷ Dalším oficiálním vyjádřením spojujícím terorismus s potopením lodi Rainbow Warrior byla závěrečná řeč předsedy novozélandského soudu, který stíhal francouzské agenty Mafarta a Prieurovou. „Lidé, kteří přišli do tohoto státu a prováděli teroristické aktivity, nemohou očekávat krátké prázdniny na náklady naší vlády a posléze se vrátit domů jako hrdinové.“⁸⁸

Novozélandský pohled na operaci Rainbow Warrior byl normativní, argumenty se vztahovaly na porušení suverenity státu, zmíněna byla zbabělost Francie, a také probíhala nejrůznější veřejná emotivní prohlášení. Operace Rainbow Warrior naplňovala definiční znaky státního terorismu zmíněné v kapitole 2.2: potopení lodi bylo provedeno agenty DGSE, tedy francouzské státní služby, která jednala na pokyn legitimních představitelů státu. Záměrem Francie bylo jak zneškodnění lodi Rainbow

⁸² Burfort, „Non-Governmental Influence on New Zealand's Nuclear Disarmament Advocacy 1995-2005“, 4.

⁸³ Clements, „New Zealand's Role in Promoting a Nuclear-free Pacific“, 398.

⁸⁴ International Court of Justice, „Nuclear tests (New Zealand v. France)“.

⁸⁵ Clements, „New Zealand's Role in Promoting a Nuclear-free Pacific“, 401.

⁸⁶ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 165.

⁸⁷ Ibid., 202.

⁸⁸ Ibid., 198.

Warrior, tak zastrašení posádek ostatních lodí připravených protestovat proti jadernému testování na atolu Mururoa. Dá se i předpokládat, že cílem bylo také zastrašit organizaci Greenpeace, aby upustila od dosavadní formy protestů,⁸⁹ které reálně bránily provedení jaderných výbuchů. Samotné provedení operace, tedy umístění a odpálení bomb za účelem potopení lodí, je bezesporu atributem teroristických činů. Definiční znaky Marešovy teorie státního terorismu jsou tímto naplněny. Pokud je bráno v potaz Martinovo rozdělení na státní patronát a asistenci terorismu, bezesporu je operace Rainbow Warrior příkladem státního patronátu. Francie se aktivně podílela skrze svou tajnou službu na provedení operace a následně zapírání jakéhokoliv podílu Francie na tomto činu je dalším z atributů státního patronátu. Zařazení činu podle teritoria, kde se odehrál, tedy mezi mezinárodní státní terorismus, je jen zpřesněním výše uvedeného. První klíčový znak státního terorismu podle Blakeley je splněn - úmyslné potopení lodí lze vykládat jako násilí proti jednotlivcům, kteří byli součástí posádky. Druhý a třetí znak, tedy aktéři jednající na pokyn státu a zastrašení pozorovatele činu (tedy další členové organizace Greenpeace) jsou, jak zmíněno výše, splněny. Politicky motivované násilí za účelem změny chování cílového publika je čtvrtým znakem. U operace Rainbow Warrior je zastrašení cílového publika pouze vedlejším (ale chtěným) efektem. Prvotně byla operace směřována k zastavení protestní akce vedené lodí Rainbow Warrior. Do jaké míry mohli Francouzi předpokládat, že se zbytek flotily nevydá protestovat bez své vlajkové lodi je otázkou. Cílem ale rozhodně bylo jejich zastrašení, tedy snaha odradit je od dalších protestů.

3.2 Legitimizační proces Francie

Od počátku Páté republiky (1958) hrála jaderná hrozba významnou roli ve francouzské zahraniční politice. Vlastnictví jaderných zbraní mělo během studené války obranný a politický význam, bylo důležité pro francouzskou obranu a snižovalo míru sovětské vojenské hrozby.⁹⁰ Francie se vývojem jaderných zbraní snažila vyrovnat dvěma supervelmocím a zachovat bezpečnost státu. Testování jaderných zbraní mělo strategicky důležitý význam pro obrannou politiku. Nezávislý jaderný arzenál byl pro

⁸⁹ Lodě Greenpeace se plavily do míst, kde testování probíhalo a svou přítomností znemožňovali provedení testů. (pozn. autorky).

⁹⁰ Boniface, „French Nuclear Weapons Policy After the Cold War“, 13.

Francii důležitým prostředkem k udržení svobody, která byla podstatná pro obranu národních zájmů.⁹¹

Francie prezentovala operaci Rainbow Warrior jako ekvivalent normální obranné strategie. Jediným nestandardním krokem bylo utajení operace, protože bylo oprávněně předpokládáno, že její provedení nebude schváleno veřejným míněním. Vzhledem k tomu, že se jednalo o samostatnou akci za účelem dosažení konkrétního cíle, nejednalo se o vojenskou strategii, ale o taktiku, způsob neboli modus operandi. Potopením lodi Rainbow Warrior Francie jistě nepředpokládala dosažení plošného zastavení protestů a blokace jaderných pokusů. Moc dobře ale věděla, že se nejedná o zcela legitimní způsob prosazování své bezpečnostní politiky. Důkazem toho je nejen tajné provedení celé akce, ale i veřejné zapírání jakéhokoliv spojení s operací i po odhalení prvních důkazů. Francie poprvé oficiálně přiznala odpovědnost za potopení lodi Rainbow Warrior 21. září 1985. Ve stejný den rezignoval i ministr obrany Hernu.⁹² Ve Francii ovšem panoval ve veřejném mínění názor, že Francie je jako stát oprávněna použít násilí k tomu, aby ubránila svůj jaderný program v Pacifiku.⁹³

V listopadu 1985 začal na Novém Zélandu proces s dvěma zadrženými francouzskými agenty. Oba uznali vinu v obvinění z úmyslného poškození majetku a zabití.⁹⁴ Verdikt předsedy soudu sira Rolanda Davidsova zněl na odnětí svobody na deset let. Vzhledem k tomu, že odsouzení agentů bylo pro Francii nepřijatelné, požadovala vydání obou agentů zpět do země. Na Novém Zélandu byli seznámeni se skutečností, že vydaní agenti by ve Francii podle tamního práva nebyli stíháni. V článku 327 francouzského trestního zákoníku stálo, že trestný čin neexistuje, pokud bylo zabití/vražda nařízena představitelem legitimní francouzské vlády.⁹⁵ Proto byla žádost ze strany Francie zamítnuta. Francie ihned po vynesení rozsudku nad zadrženými agenty DGSE poprvé pohrozila Novému Zélandu, a to ve formě možných sankcí vůči zemědělským produktům vyvážených z Nového Zélandu.⁹⁶ Již na počátku roku 1986

⁹¹ Boniface, „French Nuclear Weapons Policy After the Cold War“, 4.

⁹² Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 6.

⁹³ Isabelle Gridley a Richard Shears, „The Rainbow Warrior Affair“, 176.

⁹⁴ Žurnalisté přítomni soudnímu procesu obviňovali Nový Zéland a Francii z jakési dohody, která zaručila nižší trest pro oba agenty. Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 7.

⁹⁵ Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 8.

⁹⁶ V té době byla Francie pro Nový Zéland desátým nejvýznamnějším obchodním partnerem, tedy jakékoliv sankce ze strany Francie nebyly pro Nový Zéland zanedbatelné. Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 8.

Francie vydala částečný zákaz dovozu jehněčího z Nového Zélandu⁹⁷ a snažila se bránit dovozu ostatních surovin jako máslo, kozí maso a jehněčí do Velké Británie, a to pomocí importních bariér pro Evropské společenství. Výše zmíněné kroky jsou jasným důkazem přesvědčení Francie, že její postup byl legitimní. Proto byly Francií podniknuty další kroky zmíněné níže, kterými se postavila za agenty, kteří operaci provedli.

3.3 Dohra

Vztahy mezi oběma zeměmi bezprostředně po incidentu zaznamenaly citelné ochlazení a představitelé obou zemí požádali o zprostředkování „příměří“ prostřednictvím nezávislého mezinárodního pozorovatele. Při jednáních zprostředkovaných OSN, konkrétně generálním tajemníkem Xavierem Perezem de Cuellarem, byla stanovena dohoda, kterou se Francie i Nový Zéland zavázaly dodržet. V podmínkách, které stanovil Cuellar, bylo zaplacení odškodného ve výši 7 milionů⁹⁸ dolarů Novému Zélandu a převezení zadržených agentů DGSE na francouzskou námořní základnu Hao, kde měli zůstat další tři roky. Dále se měla Francie oficiálně omluvit Novému Zélandu za porušení jeho suverenity a práv podle mezinárodního práva.⁹⁹ Součástí dohody bylo také zrušení blokace vývozu, na které si již Nový Zéland stěžoval u Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD).

Po zhruba dvou letech byli oba agenti z vězení v Hao propuštěni (Mafart na konci roku 1987 kvůli údajné nemoci zařívacího ústrojí a Prieuová v květnu 1988 kvůli těhotenství) a po návratu do Francie oslavováni jako hrdinové.¹⁰⁰ Podle dohody sjednané Cuellarem mohlo dojít k přemístění agentů z francouzské základny dříve než po třech letech pouze za souhlasu obou zúčastněných stran, k čemuž nedošlo.¹⁰¹ Nesouhlas Nového Zélandu s nedovoleným transportem obou agentů zpět do Francie vyústil až v arbitráž, která se konala 30. dubna 1990. Jejím výsledkem bylo stanovisko, že Francie je odpovědná za škody způsobené Novému Zélandu během operace Rainbow

⁹⁷ K moci se ve Francii dostal prezident Jacques Chirac, který byl kritikem Nového Zélandu. (pozn. autorky).

⁹⁸ Výše odškodného se v některých zdrojích liší: 13 milionů dolarů (Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, apod.).

⁹⁹ Harding, „Vinght ans aprés: Rainbow Warrior, legal ordering, and legal complexity“, 101.

¹⁰⁰ King, „Death of the Rainbow Warrior“, 187.

¹⁰¹ Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, 8.

Warrior a dále odsouzení Francie za porušení dohody stanovené Cellularem tím, že agenti byli propuštěni na svobodu dříve než za tři roky. Veřejné odsouzení bylo podle soudců dostatečným potrestáním Francie za veškeré škody napáchané na Novém Zélandu. Francii bylo nařízeno investovat dva miliony dolarů do fondu, který měl zajišťovat sbližování, vytváření a udržování přátelských vztahů mezi oběma zeměmi.¹⁰² Na konci dubna 1991 navštívil Nový Zéland francouzský premiér Michel Rocard a veřejně se omluvil za potopení lodi Rainbow Warrior s tím, že akce v takovém rozsahu nebyla nutná. Tato návštěva byla prvním uvolněním napjatých vztahů mezi Francií a Novým Zélandem od potopení lodi Rainbow Warrior.

V roce 1991 byl ve Švýcarsku na základě mezinárodního zatykače vydaného Novým Zélandem v roce 1985 zadržen Gerald Andries, jeden z členů posádky lodi Ouvéa. Andries byl držen ve vazbě do doby, než Nový Zéland požádal o vydání stíhané osoby. Francie opět vytvářela tlak na Nový Zéland v podobě zákazu dovozu zboží a tvrdila, že dohody týkající se Mafarta a Priourové platily pro všechny agenty, kteří se zúčastnili operace Rainbow Warrior. Domáhala se zastavení požadavku na vydání Andriese. Na základě nátlaku ze strany Francie novozélandská vláda v čele s premiérem Jimem Bolgerem ustoupila a odvolala požadavek na vydání Andriese před novozélandský soud.¹⁰³

Francie definitivně opustila svůj jaderný program v Pacifiku 10. září 1996 ratifikováním smlouvy o zákazu testování jaderných zbraní (Comprehensive Test Ban Treaty). To, jaký vliv měla na ukončení testování právě operace Rainbow Warrior, není jednoznačné.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, zda operace Rainbow Warrior naplňuje znaky státního terorismu, jak byla vnímána Francií a Novým Zélandem a jaké dopady měla na mezinárodní vztahy obou zemí nejen bezprostředně po incidentu, ale až do devadesátých let 20. století. Operace Rainbow Warrior naplňuje definiční znaky státního terorismu, které jsou představeny autory uznávanými koncept státního terorismu.

¹⁰² Harding, „Vinght ans après: Rainbow Warrior, legal ordering, and legal complexity“.

¹⁰³ V té době bylo již shromážděno více než osmdesát místopřísežných prohlášení, o které by se případ před soudem opíral. (pozn. autorky).

Nový Zéland vnímal potopení lodi Greenpeace jako porušení své suverenity a akt státního terorismu. Vzhledem k tomu, že operace byla provedena na území Nového Zélandu a svými atributy zapadala do definice státního terorismu, lze tvrdit, že nazývat operaci státním terorismem bylo oprávněné. Ale snaha Nového Zélandu poukázat na tento čin jako hrozný akt terorismu mohla mít i postranní úmysly. Vzhledem k protijaderné politice, kterou Nový Zéland prosazoval již předtím, než byla operace Rainbow Warrior provedena, je na místě zaobírat se možností, že poukázání na tento incident jako akt státního terorismu bylo pro Nový Zéland výhodné. Pokud by operace byla vnímána jako akt státního terorismu, umožnilo by to Novému Zélandu snazší prosazování jeho zahraniční protijaderné politiky. Na tento fenomén poukazuje i Mareš: snaha označit určitou činnost za teroristickou může být vedena účelovými úmysly zdiskreditovat protivníka a aplikovat proti němu politické, právní, policejní či vojenské postupy, které by za jiných okolností nebyly možné.¹⁰⁴

Vývoj jaderných zbraní byl pro Francii v době studené války důležitým aspektem obranné politiky, tudíž operaci Rainbow Warrior považovala za legitimní obrannou taktiku. Francie si byla vědoma, že samotné provedení operace by bylo veřejností vnímáno negativně, proto byla operace uskutečněna tajně. Francie k prosazování své jaderné politiky proklamovala ospravedlnění použití extravagantních prostředků státu. Francie byla díky svému ekonomickému nátlaku na Nový Zéland úspěšnější v prosazování svého úhlu pohledu. I když je incident nazýván státním terorismem, nejedná se o obecný konsenzus. Ukončení jaderných testů v Pacifiku v roce 1996 nebylo přímým následkem pouze operace Rainbow Warrior, ale kombinací strategických a politických aspektů.

Mezinárodní vztahy Francie a Nového Zélandu byly napjaté již od roku 1966. Neshody, které mezi oběma zeměmi panovaly po incidentu Rainbow Warrior, trvaly až do roku 1996, kdy bylo zastaveno jaderné testování v Pacifiku. Krize vzájemných vztahů ale nenastala na základě samotného incidentu, ale kvůli rozdílné zahraniční politice obou zemí. Nový Zéland delegitimizoval francouzský postoj k operaci Rainbow Warrior, potažmo k francouzské zahraniční politice, a tím jí uškodil. Francie oproti tomu ohrozila suverenitu Nového Zélandu a trvala na jaderných testech v jeho bezprostřední blízkosti. Nový Zéland použil diskurzivní strategii, která sloužila jeho cíli

¹⁰⁴ Mareš, „Terorismus: konceptuální problémy výzkumu“.

a i když k tomu využíval normativně zabarvené termíny, šlo mu především o realistickou politiku.

Summary

In 1985 the crew of the Greenpeace flagship, Rainbow Warrior, was planning a protest against French nuclear tests taking place in Mururoa atoll, in the Pacific Ocean. Agents from the French secret services (DGSE) were sent by President Francois Mitterrand to New Zealand to scuttle the ship and thereby prevent Greenpeace protesting against the nuclear testing. The operation took place in the harbour of New Zealand's largest city, Auckland. Agents secretly placed and detonated two bombs which sunk the Rainbow Warrior. New Zealand declared this an act of state backed terrorism after finding out that DGSE agents were responsible France on the other hand insisted that it was part of their defence strategy.

The existence of state terrorism continues to be a topic of debate amongst the academic community. This thesis presents the opinions of scholars from both sides of the debate. The definition and main attributes of state terrorism, as agreed by those scholars that argue state terrorism does exist, are-used to evaluate whether or not the Rainbow Warrior bombing could be considered an act of state terrorism. Finally, the impact of the bombing on relations between the two nations is evaluated.

A detailed analysis of the operation, the motives behind it, and its background is presented. This includes evaluating the possibility that New Zealand deliberately labelled the operation state terrorism to garner international support for its anti-nuclear objectives in the Pacific France's stance that testing nuclear weapons in the Pacific was a part of their defence strategy is also evaluated. This thesis concludes that the bombing of the Rainbow Warrior could-not be considered a defence strategy, but rather a tactical decision within a defence strategy. The operation has all the necessary attributes to be considered state terrorism. The fact that France attempted to carry out the operation in secret is strong evidence that it knew that it would be considered inappropriate and potentially even unlawful by the international community.

During negotiations over the redress, France leveraged its economic power to achieve a better position by blocking the export of New Zealand's goods into France and Great Britain. As a result New Zealand was forced to release France's agents from their custody. The relations between New Zealand and France deteriorated significantly as a result of their differing views on France's right to conduct nuclear testing in the

Pacific and the bombing of the Rainbow Warrior was the major catalyst for this deterioration. The relations between New Zealand and France only started to improve in 1996 when France terminated its nuclear testing in the Pacific.

Použitá literatura

Primární zdroje

Chris Cooke, „Rainbow Warrior“, film, (Surray: Journeyman Pictures 2010) , 41min.

„Rainbow Warrior (New Zealand v. France). France-New Zealand Arbitration Tribunal, 30. dubna 1990“, Jiménez de Aréchaga, Chairman, <http://www.iilj.org/courses/documents/rainbowwarrior.pdf> (staženo 22. 6. 2013).

„Nuclear Tests (New Zealand v. France). International Court of Justice, 22. června 1973“, Lachs, President, <http://www.icj-cij.org/docket/files/59/6117.pdf> (staženo 19. 7. 2013).

Sekundární zdroje

Monografie:

Yves Beigbeder, *Judging war crimes and torture: French justice and international criminals and commisions (1940-2005)* (Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2006).

Rober E. Goodin, *What's Wrong with Terrorism?* (Cambridge: Polity 2007).

Isobelle Gidley a Richard Shears, *The Rainbow Warrior Affair*, (London: Unwin Paperbacks, 1986).

Gus Martin, *Understanding terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues* (Washington, D.C.: Sage, 2010).

Bruce Hoffman, *Inside Terrorism* (New York: Columbia University Press, 1998).

Michael King, *Death of the Rainbow Warrior* (Aucklad: Penguin Books, 1986).

Walter Laqueur, *Terrorism* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1977).

Elsie Locke, *Peace People: A history of Peace activities in New Zealand* (Christchurch: Hazard Press, 1992).

Miroslav Mareš, *Terrorismus v ČR* (Brno: Centrum strategických studií, 2005).

Robin Morgan and Brian Whitaker, *Rainbow Warrior: The French attempt to sink Greenpeace* (London: Arrow Books, 1986).

David Robie, *The Last Voyage of the Rainbow Warrior* (London: Ravette Limited, 1986).

Max Weber, eds., *The Vocation Lectures* (Indianapolis: Hackett Publishing Company, 2004).

Paul Wilkinson, *Terrorism vs Democracy: The Liberal State Response* (London: Frank Cass, 2001).

Příspěvky ve sbornících:

Tony C.A.J. Coady, „Defining Terrorism“, in *Terrorism. The Philosophical Issue*, ed. Igor Primoratz (New York: Palgrave Macmilian, 2004), 3-14.

Ted Robert Gurr, „Terrorism in democracies: It's social and political bases“, in *Origins of terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, ed. Walter Reich (Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press, 1998), 86-102.

Igor Primoratz, „State terrorism and counter terrorism“, in *Terrorism. The Philosophical Issue*, ed. Igor Primoratz (New York: Palgrave Macmilian, 2004), 113-127.

Igor Primoratz, „What is terrorism?“, in *Terrorism. The Philosophical Issue*, ed. Igor Primoratz (New York: Palgrave Macmilian, 2004), 15-27.

Emil Soulemainov, „Terorismus: Pokus o terminologickou jasnost“, in *Terorismus: Pokus o porozumění*, ed. Emil Soulemainov (Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010), 32-51.

Článek v periodiku:

Paul Brown and Rob Evans, „How Rainbow Warrior was played down“, *The Guardian*, 23. srpna 2005.

Jack P. Gibbs, „Conceptualization of Terrorism“, *American Sociological Review*, č. 54 (červen 1989): 329-340.

Marc Nicholson, „An essay on terrorism“, *Violence and Terrorism* 05/06, č. 1 (květen/červen 2005): 2-4.

U.S State Department, „Overview of State Sponsored Terrorism, Patterns of Global Terrorism-2001“, *Violence and Terrorism* 05/06, č. 4 (květen/červen 2005): 44-48.

Online texty:

Lyndon Burford, „Non-Governmental Influence on New Zealand's Nuclear Disarmament Advocacy 1995-2000“ (diplomová práce, University of Cantenbury, 2008).

Pascal Boniface, „French Nuclear Weapons Policy After the Cold War“ (occasional paper, The Atlantic Council of The United States, 1998), <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=4888caa0-b3db-1461-98b9-e20e7b9c13d4&lng=en&id=43863> (staženo 11.7. 2013).

Kevin P. Clements, „New Zealand's Role in Promoting a Nuclear-free Pacifik“, *Journal of Peace Research* 25, č. 4 (1988): 395-410, <http://jstor.org> (staženo 20. 7. 2013).

Christopher Harding, „Vinght ans après: Rainbow Warrior, legal ordering, and legal complexity“, (Singapore: Singapore Year Book of International Law and Contributors, 2006): 99-119, <http://law.nus.edu.sg/sybil/downloads/articles/SYBIL-2006/SYBIL-2006-99.pdf> (staženo 11.6. 2013).

Bruce Hoffman, „The confluence of international and domestic trends in terrorism“, *Terrorism and Political Violence* vol 9, č. 2, (1997): 1-15, <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09546559708427399#.UfKgdXyflFI> (staženo 12. 6. 2013).

Anthony Jenkins, *International terrorism: a new kind of warfare*, (Santa Monica: Rand Corporation, 1974), <http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2008/P5261.pdf> (staženo 22.6.2013).

Walter Laqueur, „Reflections on Terrorism“, *Foreign Affairs* 65 (1986): 86-100, <http://jstor.org> (staženo 13. 6. 2013).

Miroslav Mareš, „Terorismus: konceptuální problémy výzkumu“, *Socioweb*, č. 4, (2008), <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=323&lst=116> (staženo 12. 6. 2013).

Monty G. Marshall, *Global Terrorism. An Overview and Analysis*, (Maryland: Center for Systemic Peace, 2002), <http://www.systemicpeace.org/CSPpaper3.pdf> (staženo 30.6.2013).

James Veitch, „A sordid act: the Rainbow Warrior incident“, *New Zealand International Review*, Vol. 35, č. 4, (2010): 6-12, <http://jstor.org> (staženo 13. 6. 2013).

Jiné:

Ruth Blakeley, „*Filling the state terrorism gap: historical materialism and it's explanatory potential*“ (příspěvek přednesený v rámci International Studies Association Annual Convention, New Orleans, USA, 17.-20. února 2010).

Ruth Blakeley, „*State terrorism in the social sciences: theories, methods and concepts*“ (příspěvek přednesený v rámci International Studies Association Annual Convention, New Orleans, USA, 17.-20. února 2010).

Richard Jackson, „*A defence of the concept of 'State Terrorism'*“ (příspěvek přednesený v rámci International Studies Association Annual Convention, New Orleans, USA, 17.-20. února 2010).

Richard Jackson, „*The Ghost of State Terror: Knowledge, Politics and Terrorism Studies*“ (příspěvek přednesený v rámci International Studies Association Annual Convention, New Orleans, USA, 17.-20. února 2010).

Michael Stohl, „*Expected Utility and State Terrorism*“ (příspěvek přednesený v rámci Root Causes of Terrorism International Expert Meeting, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, Norsko, 9.-11. června 2003).